

**Ladislav Hejdánek: Dopisy přáteli**

**Iva Kotrlá**

in: Akord. Revue pro literaturu, umění a život, XXIII, 2002, n. 4, p. 219-222 ♦ [publication](#)

in: Akord. Revue pro literaturu, umění a život, XXIII, 2002, č. 4, str. 219-222 ♦ [publikace](#)

♦ článek, česky, vznik: 2002

♦ article, Czech, origin: 2002

## Iva Kotrlá: Ladislav Hejdánek: Dopisy příteli [2002]

*Edice Oikumené, Institut pro středoevropskou politiku a kulturu, Praha 1993, I. vydání, 134 stran.*

Než jít na recepci k 25. výročí CHARTY 77, raději jsem si prostudovala svazeček jednadvaceti křesťanských dopisů. Kdysi jsem je četla v opisech pár týdnů po napsání a nahrazovaly mi zubožený křesťanský tisk v ČSSR. A nebyla jsem ráda, když byly ukončeny podpisem nejmenovaného přítele do seznamu Charty 77. Přišlo mi to jako zneužití staré křesťanské tradice, kdy silní ve víře psali apoštolské dopisy těm, kteří víru přijmout teprve měli – a když prošli křtem, korespondence ustala (Dopisy začaly jakoby nezralostí signatáře k podpisu, a proto mu Hejdánek dopisy napomáhal ke zralosti.) Nyní po letech jsem objevila rozkolísanost pojetí u Hejdánka, pokud se týká hodnocení historických postojů za jeho života. On – sám křesťan – totiž vidí hodnotu a významnost člověka – dle zřetele z lavic veřejnosti. Cituji z dopisu č. 7:

„Pamatuji se, jak jsem sám byl v posledním únorovém týdnu r. 1948 otřesen a rozhořčen způsobem, jak se komunisté zmocnili (samozřejmě po delší politické a organizační přípravě dřívější) moci ve státě, zejména pak, jak zacházeli se svými politickými protivníky. Neuvěřitelnou se mi zdála také neschopnost těch druhých a konsternovanost až vyděšenost většiny národa. Rázem jsem se psychologicky ocitl v situaci protestujícího a odmítajícího. Tentokrát pro mne Hromádka znamenal skutečné východisko. Po letech se ukázalo, jak lidé, kteří rázně odmítli novou skutečnost, se odsoudili k nečinnosti, k mlčení, k bezvýznamnosti a bezperspektivnosti. Několikrát na to přišla řeč v rozmluvách s Patočkou: jeho zkušenost byla dost podobná, i když byl o dvacet let starší a o předválečné situaci věděl víc. Ale zatímco Hromádka vytvořil prostor, v němž i Patočka našel možnost se postavit tak říkajíc na pevnou zem (byly doby, kdy se v něm podivně snoubil pocit jakési intelektuální viny za to, že se již dříve víc nepokoušel najít cestu k dělníkům, k proletariátu, s pocitem až dojetí, jak se o něho dělnický stát stará, když se mu dostalo lázeňského léčení – známé to příznaky internalizace příliš velkého a dlouho trvajícího vnějšího tlaku, mnohokrát popsáné, proti tomu Hromádka ukázal docela jinou cestu), a tak vytvořil rámec, Patočka s mnohem větší intenzitou připravoval a sám zahájil postupnou stavbu náplně tohoto rámce. Hromádka měl tu obrovskou zásluhu, že vytvořil řadu podmínek pro vznik skutečného dialogu, ale sám se dostal na určitou hranici, kterou pak už nikdy nepřekročil. Je charakteristické, že Hromádka vedl rozhovor „dialog“ především s kruhem kolem Machovce a že se nikdy nepokusil o rozhovor s představiteli té neomarxistické linie, která šla k filosofickým základům samotného Karla Marxe a která chtěla od Marxe jít filosoficky kupředu (hlavním představitelem této linie je Karel Kosík). Patočka však zahájil nejpodstatnější rozhovor právě s marxistickými filozofy z Kosíkova okruhu.“

Dnes je zřetelné, jak urážlivý byl tento postoj podobné spolupráce pro filozofy typu Josefa Šafaříka – a dnes lépe rozumím tomuto zesnulému, proč nechtěl být ve společnosti CH 77 spolu s Josefem Patočkou. (Nejen že se takto přede mnou vyslovil, ale přes úctu k Patočkovi byla u tohoto filozofa – základně odmítajícího únor 1948 – nechuť k linii Hromádkovsko-Patočkovské.) Hejdánkova perspektiva byla v roce 1977 málo křesťanská a naprosto dobově podmíněná: už tehdy bylo možné vyjmenovat řadu skvělých lidí z obou národů Československa, kteří Únor a součinnost s marxisty a socialismem odmítli a přesto se nestali bezperspektivními, byť odsouzeni k mlčení! Ani v roce 1949, ani v roce 1968, ani v roce 1977! Křesťan nemůže trestné mlčení – k společnosti nenaslouchající! – brát za faktum prohry: k čemu by byl vyšší princip? A nebyla snad spolupráce Hromádkova s totalitou už tehdy z mnoha důvěryhodných stran hodnocena jako – pro stalinismus velmi významná – částečná kolaborace?

Polovičatost v čemkoliv – i v kolaboraci s diktaturou, údajně lidovou – to není a nesmí být vzor východiska pro křesťanova přítele ... Hejdánek mne už tehdy iritoval tvrzením, cituji z dopisu č. 14: „Jedna věc je však zřejmá každému, kdo je ochoten se trochu zamyslet. Kdo nad naší společností, kdo

nad socialismem zlomil hůl, ten se bude zdržovat ve stínu a v závětrí“. Já už léta tehdy spolupracovala s jezuiti, kteří jako pastýři „ve stínu“ jednoznačně zlomili nad socialismem hůl. Ale žili v závětrí? Zavírání a mučení v letech 40., 50., 60., 70. a 80.?

Nesnažím se vytrhávat citáty ze souvislostí knihy velmi hodnotné. Mým úmyslem je poukázat na zbrklost hodnocení bytostného intelektuála a na to, že podobné hodnotové systémy mezi prvotními chartisty měly ohlas největší. Hejdánek třeba popíše pravdivě a skvěle systém „pokrývačství“. (Kdy normalizační činitel nechá za sebe pracovat někoho „vyřazeného“ ze soudružství totality, a pak mu přenechá jen část mzdy spravedlivé.) Ale vytvoří takovýto popis a ideový závěr dopisu (č. 9): „Aby nebylo mýlky: jsem dalek tvrzení, že toto je produkt socialistické společnosti, že k něčemu takovému nutně vede socialismus. Jsem spíše docela naopak přesvědčen, že takovéto jevy jen dokazují, že leccos v naší společnosti nemá se skutečným socialismem naprosto nic společného. A naši vlast nehanobí nikdo, kdo na to poukáže, ale ten, kdo se na tom podílí.“

Ale zde přece dochází k jasné hromádkovské „mýlce“! Kristův člověk musí říkat – Ano, ano, ne, ne. Pokrývačství bylo skutečným produktem socialismu, a hluboce se mýlil ten, kdo toto se socialismem nespojoval!

Hejdánek nevytvářel texty církevního disentu, on pracoval na textech, které vlastně měly vycházet (bez nárazu zásadní povahy) v ČSSR (v Kostnických jiskrách). Texty církevního disentu byly (v křesťanském prostředí) prodchnuty úplně jinou šťávou vzdoru (vůči socialistické moci). V okruhu CH 77 nebyly však nikdy šířeny v té míře, jako tyto dopisy Hejdánkovy. Co dobový svědek po 25 letech tvrdím: jestliže Hejdánek zabrousil do politické prognostiky, pak mu z pera vypadl typ perestrojkového psaní novin o deset let později. Cituji závěr dopisu (č. 4):

„Neboť jak budoucnost světa, tak budoucnost demokracie a socialismu se nebude rozhodovat ani ve Spojených státech, ani v Sovětském svazu (ani v Evropě, samozřejmě), ale v největších zemích třetího světa: v latinsko-amerických politických kolosech jako je Argentina a Brazílie, v Číně, v Indii a dosud ještě příliš roztržštěné Africe. Zatím jsou demokratické politické struktury na pozvolném, ale nepřehlédnutelném postupu. Vpřed postupuje nepochybně i povědomí o nutnosti rozšířit demokratické principy na oblast sociální a ekonomickou. Ale vítězství sociálně a socialisticky orientované demokracie v třetím světě bude pro nejbližší desetiletí tou rozhodující věcí, pro niž lze učinit jen jedno: vytvořit dobře fungující a přitažlivý vzor.“

Třetí svět ovlivnil rozpad socialismu minimálně: o všem rozhodlo pořadí (Hejdánkem neúčinně vyřazovaných zemí!) – USA, Sovětský svaz a samozřejmě Evropa. Do deseti let tyto politické síly předvedly mocensky přesný opak očekávání Hejdánka... Ty jeho dopisy měly v mé paměti rozhodně lepší pověst, než jak mi zní po 25 letech. Jedno mne však jako tajemství tehdy vzrušilo: narodila jsem se v pohraniční vesnici. Děda, zasloužilý Vídeňák, si tam koupil od jiného Vídeňáka jeho letní domek. A z tehdejších i dnešních mých zkušeností vyznívá pro mne jako pohádka, popis Hejdánkův o pohraniční vesnici z let mého narození. Kdybych tak znala její jméno, autorem as zbytečně utajené! Cituji z dopisu posledního:

„Vím o případu, kdy nedlouho po válce byla jedna zpustošená pohraniční obec znovu obydlena rodinami, které většinou pocházely z poválečné imigrační vlny (myslím z Volyně, už si nejsem zcela jist). Tito lidé nejednali na vlastní pěst, ale jako úzké společenství a v pozoruhodné vzájemné solidaritě. Nezačali každý soukromě vylepšovat své vlastní stavení, ale dohodli se na pořadí, dali dohromady jak peníze, tak síly a společně stavěli domek za domkem, až nakonec stála celá vesnice. Ve vesnici žili s nimi také dva nevidomí sourozenci, kteří ztratili rodiče ve válce, také jim byl společnou prací postaven domek. Není to inspirující příklad? Nežili bychom lépe, kdybychom se naučili žít i pracovat a také volný čas trávit společně a ne každá rodina nebo dokonce vůbec každý

sám pro sebe? Není taková vzájemná solidarita (nezůstávající jen u emocí a deklarací, nýbrž praktická a efektivní) něčím, co by významně přispělo k vytvoření svobodného prostoru bez nežádoucích intervencí? Nebylo by to prospěšné pro každého?“

Solidarita signatářů CH 77 byla na přání mnohých a prací Václava Havla společensky utlumena, až znemožněna. (Rozpuštěním jakýchkoliv organizačních prvků, v Chartě 77 po desetiletí budovaných.) A dnes solidárně od Mikulova po Karlovy Vary je české pohraničí polepováno plakáty, že Sudety byly a budou vždy německé... Proč tam těm nevidomým domek stavěli? Vždyť stejně jako ve XX. století je i ve století tomto nutné pozorně číst plakáty bývalých českých Němců.